

10. Zeller M. Models of Rural Financial Institutions. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.spanish.microfinancegateway.org/files/20074_20074.pdf.

Определены исторические этапы развития концептуальных подходов к развитию микрокредитования аграрного сектора экономики на западе. Обусловлены задачи, которые следует соблюдать при создании системы микрокредитования сельского хозяйства. Обоснованы ключевые факторы успешного развития микрофинансовых институтов для агропроизводителей и домохозяйств в сельской местности.

Микрокредитование, микрофинансирование, микрофинансовые институты, аграрный сектор экономики.

The historical stages of development of conceptual approaches to the development of micro-credit of the agriculture in the west are defined. The triangle of microfinance, which reflects the three objectives of a micro-credit system in agriculture, is determined. The key factors of successful development of microfinance institutions for agricultural producers and rural households are substantiated.

Microcredit, microfinance, microfinance institutions, the agricultural sector of the economy.

УДК 336.77:631.11

ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

Г.О. Скрипник, кандидат економічних наук

Розглянуто сучасні тенденції та особливості кредитування малих і середніх сільськогосподарських підприємств за рахунок комерційних банків. Запропоновано для розширення обсягів кредитування розвивати нові фінансові інституції – кредитні спілки, які повинні відігравати ключову роль у мікрокредитуванні сільськогосподарського виробництва, а в майбутньому мають стати надійною підставою для створення кооперативних банків в Україні.

Кредитування, малі і середні підприємства, аграрне виробництво, комерційні банки, кредитні спілки.

Ефективна діяльність підприємств малого та середнього бізнесу, забезпечення стабільного зростання, підвищення рентабельності і конкурентоспроможності в умовах ринкової економіки значною мірою

визначається обсягом кредитування в цей сектор, що є одним із важливих чинників, що підтримують та розвивають бізнес.

Україна володіє величезним потенціалом для розвитку аграрної галузі.

Проте в останні роки відмічається тенденція уповільнення темпів обсягів кредитування аграріїв, не дивлячись на прийняття і реалізацію низки законодавчих актів, а саме Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 р. Який визначає правові та економічні засади державної політики у сфері підтримки та розвитку малого і середнього підприємництва [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних та практичних питань банківського кредитування аграріїв присвятили свої наукові праці М.Я. Дем'яненко, О.Є. Гудзь, М.Й. Малік, М.І. Кісіль, С.С. Осадець, П.Т. Саблук, О.О. Непочатенко, Т.П. Бечко та ін.

Віддаючи належне працям цих авторів, слід зазначити, що проблема банківського кредитування підприємств аграрної сфери потребує подальшого дослідження і вирішення, особливо що стосується кредитування суб'єктів малого та середнього підприємництва.

Мета дослідження – розкриття особливостей банківського кредитування малого і середнього бізнесу та перспективи його подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Основною із причин зменшення обсягів банківських кредитів у процес аграрного виробництва є недостатнє теоретичне обґрунтування системи кредитування аграрної галузі та дослідження особливостей процесу аграрного виробництва [2].

Особливу роль в забезпеченні доступу суб'єктів господарювання аграрної галузі до кредитних ресурсів відіграють форми прямої і непрямой державної підтримки. Система сільськогосподарського кредитування в Україні за сучасних умов господарювання характеризується поєднанням ринкового і пільгового механізмів кредитування. Пільговий механізм кредитування аграріїв здійснюється за спеціальними програмами, спрямованими на підвищення ефективності аграрного виробництва, зростання його обсягів за умови безперервності процесу виробництва та забезпечення продовольчої безпеки країни.

Кредитування здійснюється в напрямках, визначених Кабінетом Міністрів України, шляхом безпосереднього спрямування банками коштів на оплату розрахунково-платіжних документів, наданих позичальниками до сплати.

З метою стимулювання розвитку фінансової інфраструктури та збільшення доступу до кредитних ресурсів сільськогосподарських товаровиробників до списку кредиторів окрім банків також були включені кредитні союзи. Банки для здійснення пільгового кредитування АПК можуть використовувати не тільки кошти, надані Національним банком, а й інші акумульовані ресурси. Кредитні союзи пропонують сільгоспвиробникам більш спрощену процедуру оформлення кредиту, але

вимагають вищі відсоткові ставки за кредитами. Цей вид кредитування в Україні поки що майже не розвинений у зв'язку з недостатністю у кредитних союзів кредитних ресурсів.

Кредити сільгоспвиробникам надаються строком: до 12 місяців - на поповнення оборотних коштів; трьох років - на придбання основних засобів (нині розглядається можливість збільшення цього строку до п'яти років).

Нині переважна частина кредитів, наданих сільгоспвиробникам, є короткостроковими (строком до 12 місяців), що, як правило, спрямовані на забезпечення фінансування польових робіт, тоді як довгострокові кредити дають змогу вирішити проблему розширення виробництва та оновлення виробничих фондів.

Головними причинами, що стримують розвиток довгострокового кредитування сільського господарства, є: висока відсоткова ставка за кредитами, незадовільний фінансовий стан позичальників, низька ліквідність застави за кредитами, високий рівень витрат банків, пов'язаних з наданням кредитів.

Значно впливають на стан кредитування суб'єктів господарювання аграрної галузі внутрішньогалузеві особливості аграрної галузі.

Дрібнотоварність є однією із причин непривабливості аграріїв як потенційних користувачів банківськими запозиченнями. Станом на 01.01.2012 року в розпорядженні дрібнотоварних аграрних підприємств налічується 40,0 % загальної площі оброблюваних земель або 2 га в розрахунку на одне підприємство [3].

Одним із найважливіших факторів, що впливає на розвиток сільського господарства в Україні, є недостатність інвестицій в сільське господарство та обмеженість кредитування фінансовими установами.

Переважна сума кредитів сільськогосподарським підприємствам в Україні надається комерційними банками. Так, станом на 01.01.2013 р. сума кредитів, наданих банками, становила 32,4 млрд грн (близько 4 млрд дол. США), при цьому сума кредитів, наданих сільськогосподарським підприємствам кредитними спілками, склала 134,2 млн грн (близько 14 млн дол. США, що становить лише близько 0,41 % від суми наданих кредитів сільськогосподарським підприємствам).

Враховуючи динаміку сукупного кредитного портфеля кредитних спілок та незначну роль кредитних спілок у наданні кредитів сільгоспвиробникам, можемо говорити про те, що основним кредитором для сільського господарства України є саме комерційні банки (табл. 1).

Так, за період з 01.01.2010 до 01.01.2013 р. частка кредитів, наданих сільгоспвиробникам збільшилась з 3,3 % до 4,1 %.

Останнім часом спостерігається нарощення портфеля кредитів, наданих сільськогосподарським підприємствам, комерційними банками. Так, за період з 01.01.2008 року до 01.01.2013 року кредитний портфель комерційних банків, спрямований на сільське господарство, збільшився з 16,3 млрд грн (2 млрд дол. США) до 33,9 млрд грн (4,2 млрд дол. США) (зростання на 108 %).

**1. Кредитний портфель по кредитах, що надані
сільськогосподарським підприємствам комерційними банками [1]**

Дата	Кредитний портфель для сільськогосподарських підприємств, млрд. грн.	Загальний кредитний портфель, млрд. грн.	%
01.01.2008	16,3	476,3	3,4
01.01.2009	28,3	765,1	3,7
01.01.2010	24,1	730,8	3,3
01.01.2011	25,3	754,8	3,4
01.01.2012	32,4	825,3	3,9
01.01.2013	34,3	827,3	4,1

Варто також зазначити, що частка проблемних кредитів у кредитному портфелі банків станом на 01.01.2013 р. становила 8,2 %, у той час, як по кредитних спілках цей показник був 18,4 %, що свідчить про якісніші підходи в роботі банків при наданні кредитів сільськогосподарським підприємствам, ніж у кредитних спілок.

Перелік комерційних банків, що мають найбільші розміри портфелів кредитів, наданих сільськогосподарським підприємствам, наведено у табл. 2.

**2. Кредити, надані банками сільськогосподарським
підприємствам у 2013р. [1]**

Банк	Сума наданих кредитів, тис. грн.	Кількість наданих кредитів, шт.	Середня сума кредиту, тис. грн.
ПАТ КБ «ПриватБанк»	1079707,8	1432	754,0
АТ «Райфайзен Банк Аваль»	1841954,4	1109	939,6
ПАТ КБ «Надра»	12724,5	543	23,4
АТ «Прокредитбанк»	188864,9	410	460,6
АТ «ОТП банк»	176191,8	283	622,6
АТ «Ощадбанк»	325271,4	265	1227,4
ПАТ «Агріколь Банк»	509441,1	236	2158,6
ПАТ «Мегабанк», Харків	176802,5	195	906,7
ПАТ «КІБ Креді Агрікрль»	2365480,1	133	17785,6
ПАТ «ВіЕйБі Банк»	1096113,5	79	13874,9
АТ «Укрексімбанк»	933618,2	74	12616,5
ПАТ «Кредобанк»	49389,4	74	667,4
ПАТ «Пумб»	362072,3	67	6254,8
ПАТ КБ «Фінансова ініціатива»	90021,8	60	1500,4
АТ «Мегабанк»	44827,2	54	830,1
ПАТ «Укрсоцбанк»	59125,1	47	1258,0
ПАТ Банк «Київська Русь»	71309,1	46	1550,2
АТ «Ерсте Банк»	17011,3	36	472,5
ПАТ «ІНГ Банк Україна»	1340635,9	35	38303,9
ПАТ «Промінвестбанк»	257468,3	35	7356,2

Варто зазначити, що майже усі системні банки (Укрексімбанк, Райффайзен Банк Аваль, Креді Агріколь банк, Ощадбанк, ПУМБ)

орієнтуються на кредитування великих сільськогосподарських виробників та агрохолдингів.

Дані табл. 2 відображають інформацію про середній розмір кредиту, наданого у 2013 році. Так, середня сума кредиту, наданого Укрексімбанком, становить 12 млн грн (1,5 млн дол. США), Райффайзен Банком Аваль – близько 1 млн грн (125 тис. дол. США), КІБ Креді Агріколь банком – 17,7 млн грн (2,2 млн дол. США) (працює з корпоративними клієнтами), ПАТ Креді Агріколь Банком – 2,2 млн грн (270 тис. дол. США), Ощадбанком – 1,2 млн грн (150 тис. дол. США).

З початку року обсяг кредитів, наданих Приватбанком українським агропідприємствам, виріс на 18 % (з 8,5 до 10,3 млрд грн). Як повідомили в банку, до кінця року планується збільшити обсяги кредитування агросектору в порівнянні з минулим роком на 25 % (до 11 млрд грн) і запропонувати принципово нові механізми кредитної підтримки сільського господарства. Зокрема з початку року обсяг кредитів, наданих банком агропідприємствам зріс на 39 %. Майже півсотні підприємств агросектору в поточному році довірили своє обслуговування Приватбанку, з яких 37 господарств отримали цільове фінансування посівних кампаній. Загалом, Приватбанк обслуговує понад 280 сільгосппідприємств регіону, з яких більше половини отримали фінансову допомогу від Приватбанку.

3. Структура кредитів за видами економічної діяльності ПАТ КБ «Приватбанк» за 2011 – 2013 рр., тис. грн [5]

№ з/п	Вид економічної діяльності	2011 р.		2012 р.		2013 р.	
		Сума	%	Сума	%	Сума	%
1	Виробництво	12484547	14,28	6249661	5,50	7716722	5,94
2	Нерухомість	4061530	4,65	5621097	4,93	4758462	3,66
3	Торгівля	43958024	50,28	63311272	55,69	77356065	59,56
4	Сільське господарство	2985547	3,42	3386593	2,98	3544445	2,73
5	Кредити фізичним особам	20748518	23,73	26405333	23,23	27514261	21,19
6	Інші	3182241	3,65	8716705	7,67	8979213	6,92
7	Разом	87425407	100,00	113690661	100,00	129869168	100,00

Аналізуючи табл. 3, зазначимо, що за аналізований період з 2011 року до 2013 рік сума кредитів збільшилась майже у 1,5 раза. Найбільшу питому вагу у структурі займають кредити, надані у торгівлю - 59,56 % і їх питома вага з кожним роком зростає. Друге місце посідають кредити надані фізичним особам – 21,19 %. Їх сума і питома вага за аналізований період зменшились. Найменшу питому вагу і суму становлять кредити, надані сільськогосподарським підприємствам – 2,73 %.

З початку 2015 року Приватбанк має намір запропонувати як великим сільгосппідприємствам, так і фермерам ряд нових кредитних програм, що враховують сезонність та інші особливості ведення агробізнесу. Суть нової програми полягає у фінансуванні цільових закупівель посівних матеріалів, добрив, засобів захисту рослин, палива та

іншої продукції, необхідної підприємствам галузі. Такі кредити будуть доступні всім категоріям підприємств АПК, а їхні умови – враховувати сезонність ведення бізнесу і кредитні канікули з весни до осені.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Для розширення обсягів кредитування необхідно розвивати нові фінансові інституції – кредитні спілки, які повинні відігравати ключову роль у мікрокредитуванні сільськогосподарського виробництва, а в майбутньому мають стати надійною підставою для створення кооперативних банків в Україні.

Для стабілізації фінансово-кредитної системи необхідно:

- здешевити кредити для підприємств агропромислового комплексу до 5 – 7 % річних;
- механізм визначення процентних ставок за кредит пов'язати з технологічною особливістю здійснення сільськогосподарського виробництва і періодом надходження виручки за реалізовану продукцію;
- дозволити ширший перелік використання коштів, ніж визначений Порядком про використання коштів через механізм здешевлення коротко- і довгострокових кредитів, а саме використання їх на виплату заробітної плати;
- продовжити строки повернення кредиту не 1 грудня поточного року, а до 1 лютого, коли ціни на сільгосппродукцію дещо вищі.

Таким чином, реалізація цих заходів щодо кредитування поліпшить ситуацію зі складним фінансовим забезпеченням підприємств, що дасть їм змогу активніше виконувати свої основні функції: забезпечувати зайнятість значної частини населення і робити внесок у зростання валового внутрішнього продукту.

Список літератури

1. Аналітичний огляд поточного стану агрокредитування малих і середніх сільськогосподарських виробників [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zet.in.ua/zakonoproekt/apk/analitichnij-oglyad-potochnogo-stanu-agrokredituvannya-malix-i-serednix-silskogospodarskix-virobnik>
2. Аржевітін С.О. Проблеми та перспективи кредитування малого і середнього бізнесу комерційними банками України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academia.org.ua>.
3. Дем'яненко М.Я. Оцінка кредитоспроможності агроформувань (теорія та практика) / Дем'яненко М.Я., Гудзь О.Є., Стецюк П.А. – К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2008. – 302 с.
4. Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 р. за № 4618-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
5. Фінансова звітність Приватбанку за 2011 - 2013 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://privatbank.ua/ua/about/finansovaja-otchetnost>

Рассмотрены современные тенденции и особенности кредитования малых и средних сельскохозяйственных предприятий за счет коммерческих банков.

Предложено для расширения объемов кредитования развивать новые финансовые институции – кредитные союзы, которые должны

играть ключевую роль в микрокредитовании сельскохозяйственного производства, а в будущем должны стать надежным основанием для создания кооперативных банков в Украине.

Кредитование, малые и средние предприятия, аграрное производство, коммерческие банки, кредитные союзы.

The modern are considered tendencies and feature of crediting of small and middle agricultural enterprises due to commercial banks.

It is suggested for expansion of volumes of crediting to develop new financial institucii - credit unions which must play a key role in mikrokredituvanni of agricultural production, and in the future must become reliable foundation for creation of cooperative banks in Ukraine.

Crediting, small and middle enterprises, agrarian production, commercial jars, credit unions.

УДК 336.77:631.11

МЕХАНІЗМ ЗАЛУЧЕННЯ БАНКІВСЬКИХ КРЕДИТІВ У ДІЯЛЬНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

***Н. В. Бондаренко, кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва***

Досліджено механізми залучення, структуру та умови одержання банківських кредитів сільськогосподарськими підприємствами. Проаналізовано різні методи надання кредитів, визначено особливості кредитування підприємств щодо надання позики в індивідуальному порядку.

Кредит, кредитні відносини, овердрафт, строковий кредит, відновлювана кредитна лінія, невідновлювана кредитна лінія, кредитне забезпечення, облікова ставка.

У системі ринкової економіки поточна діяльність сільськогосподарських підприємств неможлива без періодичного залучення різноманітних форм кредитів, що пов'язано з необхідністю забезпечення безперервного процесу відтворення, тимчасовим вивільненням коштів у одних підприємствах і появою потреби в них у інших.

При цьому виникнення кредитних відносин зумовлюється узгодженням щодо відстрочки платежу шляхом укладання кредитної угоди між суб'єктами кредитних відносин, а не самим фактом розбіжності у часі при відвантаженні та оплаті товару. Мотивом появи кредитних